

FINANCING OF AGRICULTURE

ФИНАНСИРАНЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

ANALYSIS OF AGRICULTURAL FINANCING IN THE CONTEXT OF THE COMMON AGRICULTURAL POLICY

Keranka Nedeva

Agricultural university – Plovdiv, Bulgaria

АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО ПОДПОМАГАНЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В КОНТЕКСТА НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА

Керанка Недева

Аграрен университет – Пловдив

Abstract: This publication is an attempt to analyze and assess the effects of financing agriculture within the EU, to identify weaknesses and propose measures to address them so that farms can achieve economic growth and become competitive. For this purpose, the main sources of funding within the EU are considered and some main indicators for the development of agriculture in Bulgaria are traced - the structure of the used land, the economic size of the farms, the Gross Value Added (GVA) of the industry.

Резюме: Настоящата публикация е опит да се анализират и оценят ефектите от финансовото подпомагане на селското стопанство в България, да се открият слабостите и предложат мерки за преодоляването им, така, че стопанствата да постигнат икономически растеж и станат конкурентноспособни. За целта са разгледани основните източници на финансиране в рамките на ЕС и са проследени основни показатели за развитието на селското стопанство в България – структура на използваната земя, икономически размер на стопанствата, БДС на отрасъла.

Въведение

Европейският съюз (ЕС) предоставя финансиране за множество разнообразни проекти и програми в области като: регионално и градско развитие, заетост и социално приобщаване, земеделие и развитие на селските райони, морско дело и рибарство, научни изследвания и иновации, хуманитарна помощ. Финансирането се управлява съгласно строги правила, за да се гарантира стриктен контрол върху това как се използват средствата и дали се изразходват прозрачно и отчетно. Като цяло 27-те комисари на ЕС носят крайната политическа отговорност за гарантиране на правилното изразходване на средствата на ЕС. Но тъй като по-голямата част на средствата се управляват в страните получатели, отговорност за извършване на проверки и годишни одити носят националните правителства.

Над 76% от бюджета на ЕС се управлява в партньорство с националните и регионалните органи чрез система на „споделено управление“, главно чрез пет големи фонда - структурните и инвестиционните фондове. Заедно те спомагат

за изпълнението на стратегията „Европа 2020“: Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР) – регионално и градско развитие; Европейски социален фонд (ЕСФ) – социално приобщаване и добро управление; Кохезионен фонд (КФ) – икономическо сближаване на по-слабо развитите региони; Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР).

Други средства се управляват пряко от ЕС. Те се предоставят под формата на:

- Безвъзмездни средства за специфични проекти във връзка с политиките на ЕС.

- Договори, сключени от институциите на ЕС за покупка на услуги, стоки или строителни работи, необходими за тяхната дейност – като проучвания, обучения, организиране на конференции, информационно технологично оборудване.

Кандидати за финансиране могат да бъдат:

- Малки предприятия, които могат да получават финансиране от ЕС чрез безвъзмездни средства, заеми и гаранции. Чрез безвъзмездните средства се оказва директна помощ, а другите видове финансиране се предоставят чрез програми, управлявани на национално равнище.

- Неправителствени организации и организации на гражданското общество – при условие, че работят в области на политиката на ЕС и са с нестопанска цел.

- Млади хора - имат два основни вида финансиране: образование и обучение - възможности за обучение чрез Еразъм+, помощ за ученици, завършващи средното си образование, и за професионално обучение в друга страна; Младеж – съфинансиране на проекти, насърчаващи гражданско участие, доброволчество и по-широк мултикултурен кръгзор.

- Научни изследователи - основно изследователска програма Хоризонт 2020. Финансирането обикновено е под формата на безвъзмездни средства за частично финансиране на широк кръг изследователски проекти.

- Земеделски производители и предприятия в селските райони - повечето земеделски стопани в ЕС отговарят на условията за преки плащания за подпомагане на доходите. Около една трета от тях се предоставят за екологични земеделски практики (запазване на постоянни тревни площи, разнообразяване на културите и др.). Земеделските производители получават и средства въз основа на площта земя, която притежават - отново за използване на екологосъобразни селскостопански методи, чрез които се съхранява биологичното разнообразие, качеството на почвите и водите и се поддържат ниски емисии. Финансирането от ЕС освен това помага на земеделските производители да се обучават в нови техники и да модернизират или реструктурират своите стопанства. В по-широк план се постига подобряване живота в селските райони, като се създават работни места и се предоставят основни услуги. Чрез фонда за развитие на селските райони младите земеделски стопани могат да получат специална помощ за създаване на свое предприятие, както и по-високи нива на подкрепа за инвестициите, които правят.

Анализ на подпомагане на селското стопанство

Несигурността на бизнес средата и въздействието на околната среда върху земеделието оправдават значителната роля и грижа, която публичният сектор има за земеделските производители. Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС предприема действия за:

- подпомагане доходите, осигуряване на стабилност на доходите чрез директни плащания и възнаграждава фермерите за екологично земеделие и доставяне на обществени блага, които обикновено не се заплащат, като например грижата за поддържането на земята в добро агро-екологично състояние.

- пазарни мерки за справяне с трудни пазарни ситуации, като например внезапен спад в търсенето, дължащ се на опасност за здравето, или спад в цените в резултат на временно пренасищане на пазара;

- мерки за развитие на селските райони с национални и регионални програми за справяне със специфичните нужди и предизвикателствата пред селските райони.

Мерките за финансиране на земеделието в страните на ЕС могат да се разделят на три групи:

- пряка финансова подкрепа;
- непряка (косвена) финансова подкрепа;
- подкрепа за формиране на благоприятна икономическа среда за развитие на земеделието (данъчна, осигурителна, ценова и митническа политика).

Пряката финансова подкрепа е преобладаваща част от всички мерки за финансиране, прилагани в областта на ОСП на ЕС. Пряката финансова подкрепа включва субсидии, грантове, заеми, дялово участие във фирми.

Мерките за непряка финансова подкрепа за земеделието включват гарантиране на заеми, данъчни облекчения и субсидирани лихвени проценти.

Подкрепата за формиране на благоприятна среда за развитие на земеделието съдържа насочени към инвеститорите мерки, мерки, насочени към подобряването на финансовата среда и посредничество.

Най-голям дял от мерките за финансова подкрепа на аграрния сектор заемат субсидиите и данъчните облекчения.

Субсидията е вид финансова намеса на държавата в стопанския живот на една икономика, която цели да подпомогне производството или потреблението на едно благо. Тази помощ може да бъде под формата на отпусната парична сума, данъчно облекчение или бариера (респ. мито) пред вноса на определени стоки. Субсидиите биват директни, индиректни, инфраструктурни, данъчни облекчения и др.

Съгласно Регламент (ЕО) № 138/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 5 декември 2003 година относно икономическите сметки за селското стопанство (ИССС) в Общността субсидиите са текущи безвъзмездни плащания, които правителството или институциите на ЕС правят в полза на местните производители, с цел да се повлияе върху равнището на производството, цените на продукцията или възнаграждението за факторите на производство.

Традиционно финансирането на Общата селскостопанска политика се осигурява от един фонд - Европейски фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (ФЕОГА), който на 1 януари 2007 г. е заменен от Европейски фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейски земеделски фонд за

развитие на селските райони (ЕЗФРСР). ФЕОГА финансира преките плащания за фермерите и мерки за регулиране на селскостопанските пазари чрез интервенции и експортни субсидии. ЕЗФРСР финансира програмите за развитие на селските райони на страните-членки.

Общата селскостопанска политика, която е пряко свързана с политиката на субсидиране, се основава на два стълба¹:

Първи стълб на ОСП касае прякото подпомагане на селското стопанство. Той се състои от инструменти, свързани с функционирането на земеделските пазари и веригата на предлагане на храни и с преките плащания. Взети заедно, тези мерки осигуряват базисното подпомагане на земеделските стопани и са основа за поддържането на устойчиво земеделие в целия ЕС. Мерките по първия стълб са задължителни за държавите-членки и с много малко изключения при тях няма съфинансиране. Това гарантира прилагането на обща политика в рамките на вътрешния пазар.

Вторият стълб на ОСП обхваща политиката за развитие на селските райони, чиято цел е подобряване на конкурентоспособността на селското стопанство, устойчиво управление на природните ресурси и дейностите, свързани с климата и балансирано териториално развитие на селските райони. Мерките за развитие на селските райони са до голяма степен доброволни, от договорен характер, съфинансирани и предоставяни по стратегическа рамка и прилагани посредством програми за развитие на селските райони, които отговарят на приоритетите на Съюза за развитие на селските райони на национално, регионално и местно равнище.

Реформата в Общата селскостопанска политика на Европейския съюз изисква въвеждането на промени при прилагането на многопластова структура на директните плащания в България през периода 2015-2020 г. Стратегическите цели пред селското стопанство и развитието на селските райони са хармонизирани с тези на ЕС и могат да бъдат обобщени като осигуряване на стабилно производство на качествена храна на разумни цени и продоволствена сигурност; подкрепа на дребните стопанства, устойчиво управление на ресурсите; повишаване на конкурентоспособността и осигуряване на адекватен жизнен стандарт (доход) за земеделските производители и селското население.

За да получат подпомагане на доходите от ЕС, определени плащания за развитие на селските райони и определени плащания за лозарите селските стопани трябва да спазват набор от редица минимални правни изисквания (системата за кръстосано съответствие), свързани с: околната среда; изменението на климата; селскостопанските условия на земята; стандарти за здравето на хората, животните и растенията, и хуманното отношение към животните. Чрез кръстосаното съответствие земеделските стопани се насърчават да спазват високите стандарти на Европейския съюз за обществено здраве, здраве на растенията и животните и хуманно отношение към животните. Кръстосаното спазване играе важна роля за подобряването на устойчивостта на европейското селско стопанство.

Структурата на бюджета на ОСП и финансовата тежест на пазарните мерки на преките плащания (първи стълб) и на развитието на селските райони (втори стълб) в рамките на ОСП за периода 2014 – 2020 г. са показани в таблица 1.

¹ Официален вестник на Европейския съюз, 1.7.2014

Таблица 1. Бюджет на ОСП 2014-2020 г.

БЮДЖЕТ НА ОСП 2014-2020 (ЕС-28)	Общо 2014-2020 (в милиарди евро по текущи цени)	% от ОСП
ПАЗАРНИ МЕРКИ (ООП) ²	19,002	
a) Целеви приходи	(4,704)	
b) Резерв за кризисни ситуации	+3,155	
A) ОБЩО ООП [a) + b)]	17,453	4,3
ПРЕКИ ПЛАЩАНИЯ (ПП)	298,438	
c) Плащания в полза на втори стълб	(7,369)	
d) Плащания в полза на ПП	+3,359	
e) нетен баланс на плащанията [c) + d)]	(4,010)	
f) Резерв за кризисни ситуации	(3,155)	
B) ОБЩО ПП [e) + f)]	291,273	71,3
ОБЩО ПЪРВИ СЪЛЪБ [A) + B)]	308,726	75,6
МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ (РСР)	95,577	
g) Нетен баланс в полза на втори стълб	+4,010	
С) ОБЩО ВТОРИ СЪЛЪБ (РСР)	99,587	24,4
ОБЩО ОСП 2014-2020 [A) + B) + C)]	408,313	100

Sources: European Commission (proposals of May 2018), European Parliament (resolution of 14 November 2018, Texts adopted, P8_TA(2018)0449) and Council (draft conclusions of December 2019 and February 2020)

Близо $\frac{3}{4}$ от финансовите средства на ЕС са по Първи стълб, т.е. за пряко подпомагане на земеделските стопани на страните-членки.

По данни от Справочник за Европейския съюз - 2019 основните акценти в ОСП, касаещи директните плащания през периода 2014-2020 г., са следните [6]:

1) Директните плащания се разделят на отделни части, като се въвежда „зелен“ компонент, който да заема 30% от средствата по Първи стълб;

2) Намаляват се разликите в директните плащания между отделните държави ;

3) Въвежда се таван за директните плащания до определена сума ;

4) Въвежда се понятието „активен фермер“;

5) Предвижда се по-голяма гъвкавост между Първи и Втори стълб.

Разпределението на директните плащания, които заемат най-голям дял от евросубсидиите, за всяка страна е в следното съотношение:

- 40% директните плащания са базово плащане;
- 30% за производители, прилагащи селскостопански практики от полза за климата и околната среда (т.нар. „зелени плащания“);
- до 10% за малки производители (до 10 ha);
- 5-10% доброволно, обвързано с производството, подпомагане;
- до 5% за производители в райони със специфични природни ограничения;
- до 2% за млади (до 40 г.) селскостопански производители.

В допълнение на това е въведен таван на директните плащания до 300 000 евро, като сумите от 150 000 до 300 000 подлежат на прогресивно

² Обща организация на пазарите (ООП) на селскостопански продукти, Регламент (ЕС) № 1308/2013 — Обща организация на пазарите на селскостопански продукти

намаляване с 20%, 40% или 70% на стъпки през 50 000 евро. Логиката на новите предложения е насочена към по-равномерното разпределение на директните плащания между селскостопанските производители, както и стимулиране на някои практики, гарантиращи устойчиво използване на земеделската земя.

Съвременната ОСП, за периода 2014-2020 г., ползва важна част от бюджета на ЕС, но от няколко години дялът на разходите за селско стопанство постоянно намалява. В началото на 80-те години за нуждите на ОСП са били необходими 66% от бюджета на ЕС, а за периода 2014 - 2020 г. този дял е само 37,8%. Според предложението за многогодишна финансова рамка за периода 2021-2027 г. дялът на ОСП от бюджета на ЕС се предвижда да е едва 28,5%. Запазва се и тенденцията за намаляване на бюджета във всеки следващ период, като то е по-голямо при втори стълб (-28%) и с 11% за първи стълб. (таблица 2).

Таблица 2. Многогодишната финансова рамка (МФР) 2021-2027 г. на ОСП: предложения за преговори

ОСП CAP	2014 - 2020	2021 - 2027	Разлика, %
ОСП I-ви стълб Директни плащания	286,1	256.7	-11%
ОСП 2-ри стълб Развитие на селските райони	96.7	72,5	-28%

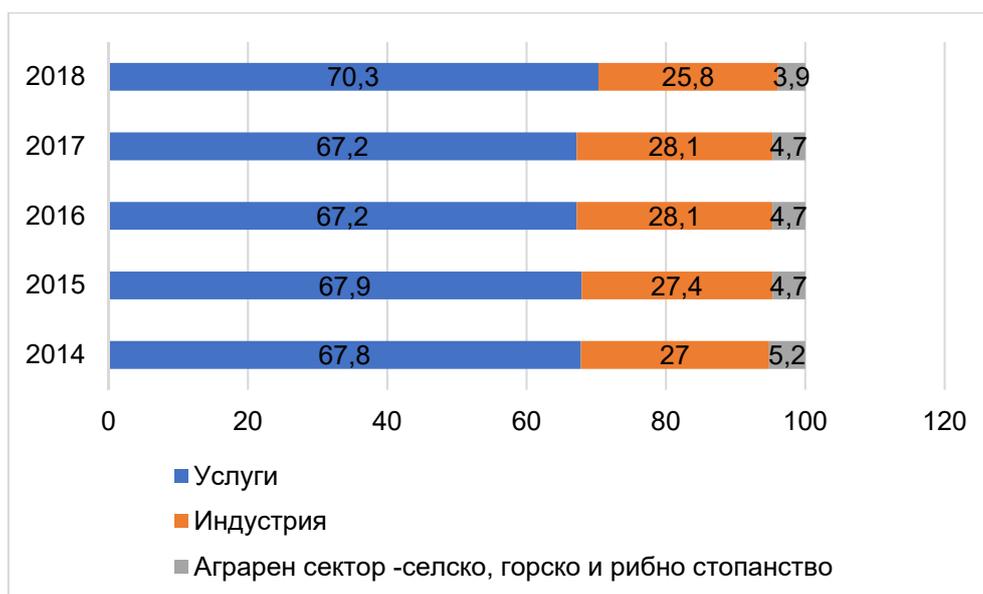
Sources: European Commission (proposals of May 2018), European Parliament (resolution of 14 November 2018, Texts adopted, P8TA(2018)0449) and Council (draft conclusions of December 2019 and February 2020)

У нас по Първи стълб на Общата селскостопанска политика (ОСП) през периода 2014-2020 г. фермерите получават няколко плащания - базово плащане на площ, зелено плащане и обвързано подпомагане. България получи около 7 млрд. евро за селскостопанския сектор за периода 2014 – 2020 г. спрямо 5,8 млрд. евро през програмния период 2007 - 2013 г. Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. е с общ бюджет в размер на 5 706 727 515 лева (2 917 848 203 евро) публични средства, разпределени между 17 мерки и Тематична подпрограма за развитие на малките стопанства.

В настоящия програмен период бюджетът на Р България за директни плащания е в размер на 5 338 458 000 евро. Предложението, което ЕК направи за бюджет на директните плащания в Република България за периода 2021 - 2027 г. е в размер на 5 603 311 986 000 евро. По отношение на Втори стълб, предложеното до момента беше дефицит с около 350 милиона евро, но с оглед добавените 15 милиарда евро, с новия бюджет на ЕК и това намаление за България би трябвало да бъде преодоляно.

На фона на значителното подпомагане на сектора брутната добавена стойност (БДС), е мярка за увеличаване на стойността на икономиката поради производство на стоки и услуги, създадена от сектор „селско стопанство” у нас, спада с близо 19% за периода 2000 – 2012 г., измерена в постоянни цени от 2005 г. [2] Дялът на селското стопанство в икономиката се свива почти наполовина – от 9,6% до 5,1%. Спадът продължава и през периода 2008 г. – 2011 г. за да стигне 3,9 % (2018 г.) и 3,8 % 2019 г. (по предварителни данни) въпреки влизането на

България в ЕС и нарастващото финансово подпомагане за сектора по линия на директните плащания на площ.

Фиг. 1. БДС по икономически сектори за периода 2014-2020, %

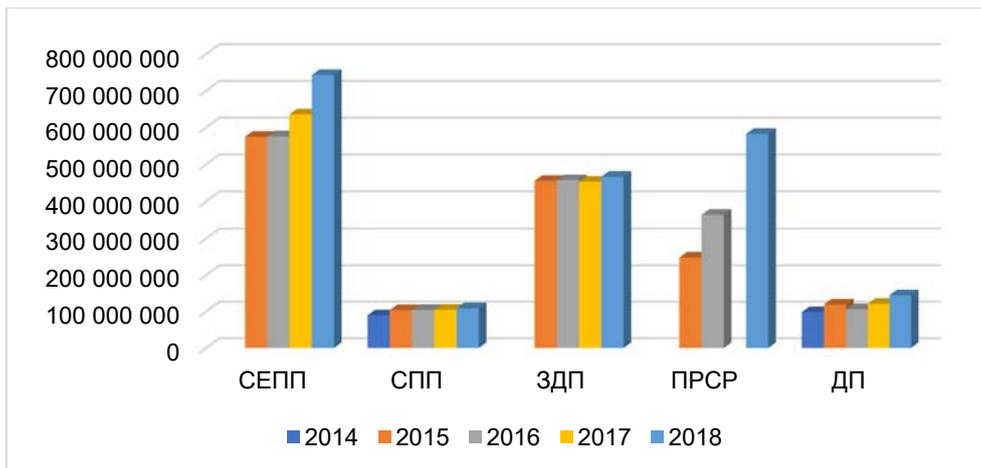
Площта със селскостопанско предназначение през 2019 г. е 5 222 925 ха, което представлява около 47% от територията на страната. (Табл. 2) Неоспорим ефект е увеличаването на земята със селскостопанско предназначение, в частта си обработваема земя за сметка на изоставени площи, с изключение на 2018 г., където се забелязва лек спад. След поземлената реформа 2007 г. се наблюдава концентрация на използването на земя, увеличава се делът на най-големите стопанства (>100 ха), които стопанисват над 82% от земеделската земя. Въпреки положителните ефекти като нарастване на използваната земеделска площ, окрупняване на стопанствата, брутната добавена стойност на хектар спада.[2] Данните в годишните аграрни доклади на МЗХГ прозира извода, че директните помощи стимулират реструктурирането на отрасъла в посока само кампанийно ползване на големи площи за зърнодобив и оттегляне от интензивни отрасли като животновъдство и зеленчукопроизводство. Инвестициите в машини и оборудване като цяло растат след 2007 г., но тези в отглеждане на животни намаляват и дори достигат отрицателни стойности. [5] Животновъдните стопанства, в които се отглеждат говеда, намаляват с 16,8%, а тези с овце и кози - съответно с 21,4% и 17,1%. Стопанствата със свине намаляват с 19,8%, а тези с биволи – с 2,5%. Задълбочава се специализацията на производството, като продължава тенденцията на увеличение на едрите и дребни преживни животни от месодайно направление, благоприятствано от прилаганите схеми за обвързано с производството подпомагане в животновъдството (в т.ч. схеми за месодайни крави и животни под селекционен контрол). През 2018 г. броят на месодайните крави е с 10,5% повече на годишна база, а на овцете-майки за месо – с 26%. (Таблица 3.)

Таблица 3. Структура на БДС по икономически сектори, земеделска земя и мерки за подпомагане на земеделските стопанства за периода 2014 – 2018 г.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Услуги - %	67,8	67,9	67,2	67,2	70,3	71,2
Индустрия - %	27	27,4	28,1	28,1	25,8	25,0
Аграрен сектор - селско, горско и рибно стопанство - %	5,2	4,7	4,7	4,7	3,9	3,8
Обработваема земя - ха	3 469 388	3 493 688	3 480 991	3 473 825	3 463 370	3 461 615
Използвана земеделска площ - ха	4 976 815	5 011 494	5 021 412	5 029 529	5 030 276	5 037 470
Необработвана земя - ха	216 125	191 258	193 228	194 873	195 918	185 455
Площ със селскостопанско предназначение - ха	5 192 940	5 202 752	5 214 640	5 224 402	5 226 194	5 222 925
Общ брой регистрирани земеделски стопани – бр.	97 266	98 303	96 476	93 023	87 128	80 236
Схема за единно плащане на площ (СЕПП) – млн.лв.		575,2	576,3	636,2	743,1	712,5
Схема за преразпределително плащане (СПП) – млн.лв.	89,8	103,9	104,4	105,0	109,3	105,4
Зелени директни плащания (ЗДП) – млн.лв		455,2	457,1	453,1	466,3	452,1
Общо държавни помощи и de minimis, администрирани от ДФЗ (ДП) –млн.лв.	98,461	119,6	106,6	121,3	144,8	154,2
ПРСР – лв.		248 400 420	364 777 194		582 882 036	

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика”

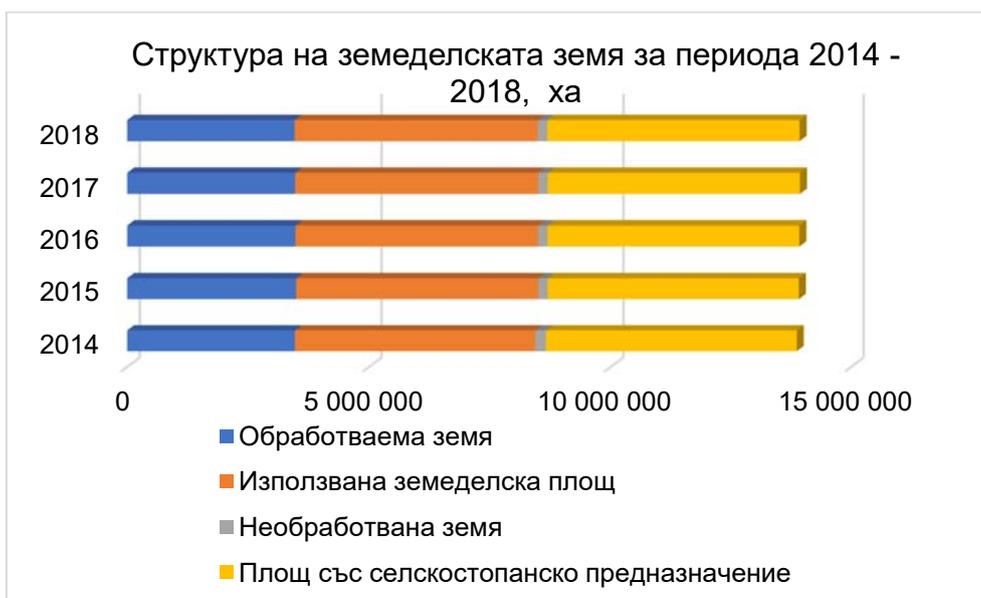
След 2007 г. България прилага задължителната за всички страни членки на ЕС „схема за единно плащане на площ” (СЕПП) и придружаващата я (доброволна) „схема за преразпределително плащане” (СПП), при която субсидиите се определят единствено на база размера на обработваната от стопанствата площ. С въвеждането на СЕПП директните плащания на площ са в размер на 434 млн. лв. за 2007 г. и достигат 743 млн. лв. за 2018 г. заедно с останалите видове подпомагане за отрасъла надминават 1,650 млрд. лева в края на 2019 г. (таблица 3, фиг. 2).

Фиг. 2. Структура на оторизираните плащания за земеделските стопани за периода 2014 – 2018 г.

Източник: Аграрните доклади на МЗХГ

Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2018 г. тя е в размер на 5 030 276 ха или 45% от територията на страната, без съществена промяна спрямо предходната година. Обработваемата земя, която включва площите, при които се прилага сеитбооборот, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжерии намалява незначително (с 0,3%) и е почти 70% от използваната земеделска площ. Необработваните земи включват изоставени трайни насаждения, обработваема земя, които не са използвани за земеделско производство повече от две години, но експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. След 2014 г. необработваните земи бележат нарастваща тенденция и заемат около 1,8% от площта на страната. (фиг. 3).

Фиг. 3. Структура на земеделската земя за периода 2014 – 2018, ха

Източник: Аграрни доклади, МЗХГ

Схемата за преразпределително плащане цели насърчаване на икономически по-уязвимите малки и средни стопанства чрез по-високо единно плащане на хектар за първите 30 хектара на всяко стопанство, допустимо за подпомагане по СЕПП. Схемата за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда (зелени директни плащания) е въведена за първи път през 2015 г. Земеделските стопани, които имат право да получат плащане по СЕПП, трябва да спазват практики за диверсификация на културите, запазване на постоянно затревените площи и поддържане на екологично насочените площи в рамките на всички свои хектари, в зависимост от структурата на земеделското стопанство, неговия размер и отглежданите култури.

Програма за развитие на селските райони 2014 - 2020 г. Програмата за развитие на селските райони за програмния период 2014-2020 г. е с общ бюджет в размер на 5 706 727 515 лева (2 917 848 203 евро) публични средства, разпределени между 17 мерки и Тематична подпрограма за развитие на малките стопанства. През календарната 2019г. по Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020 г. (ПРСР) са разплатени 844,3 млн. лева.

Таблица 4. Икономически размер на стопанствата

Класове	Праг в EUR	Общо	%
БЪЛГАРИЯ		3 776 469	100
I	< 2 000	97 643	2,6
II	>= 2 000 < 4 000	98 956	2,6
III	>= 4 000 < 8 000	130 045	3,4
IV	>= 8 000 < 15 000	150 391	4,0
V	>= 15 000 < 25 000	158 824	4,2
VI	>= 25 000 < 50 000	234 070	6,2
VII	>= 50 000 < 100 000	273 491	7,2
VIII	>= 100 000 < 250 000	423 013	11,2
IX, X, XI, XII, XIII и XIV	>= 250 000	2 210 036	58,5

Източник: МЗХГ, Аграстатистика

Source: MAFF, Agrostatistics Department, DG ARP, FSS'2016

Данните в таблица 4 и 5 показват разпределението на стопанствата в зависимост от техния размер и откъдето е видно, че над 80% са малките и средни стопанства и под 10% са крупни земеделски стопанства, реализиращи достатъчно икономии от мащаба и към които са насочени по-голям процент от плащанията. Това е тенденция не само в България но и в ЕС – 27. От подпомагането се изключват малките и средните фермери, които са повече от половината стопанства и за които се предполага, че имат по-голяма нужда от „социална защита“. Директните плащания изпълняват до известна степен основната си функция – да подпомагат минимално ниво на доходите на фермерите, но като възможност за подобряване на тяхната жизненост и устойчивост и възможност за повишаване на конкурентоспособността им трудно се забелязва като ефект. Пример за това е производството в животновъдството, което е все още ресурсоемко и на тази основа ниско ефективно, финансовата подкрепа не показва нужните ефекти. [7]. Независимо от слабостите безспорно

подкрепата, която е оказана на земеделските производители има своето място и значение.

Таблица 5. Разпределение на стопанствата по класове икономически размер

Икономически размер на стопанствата		Общо, брой	%
Класове	Праг в EUR		
БЪЛГАРИЯ		201 014	100
I	< 2 000	104 898	52,2
II	>= 2 000 < 4 000	34 956	17,4
III	>= 4 000 < 8 000	22 955	11,4
IV	>= 8 000 < 15 000	13 747	6,8
V	>= 15 000 < 25 000	8 248	4,1
VI	>= 25 000 < 50 000	6 675	3,3
VII	>= 50 000 < 100 000	3 966	2,0
VIII	>= 100 000 < 250 000	2 676	1,3
IX, X, XI, XII, XIII и XIV	>= 250 000	2 893	1,4

Източник: МЗХГ, Аграстатистика

Source: MAFF, Agrostistics Department, DG ARP, FSS'2016

Заклучение

Въпреки значителното финансово подпомагане, което получава българското селско стопанство, отрасълът не използва конкурентните си предимства. Използваните до момента схеми за директно подпомагане на земеделските производители не са достатъчен стимул за нарастването на производителността и инвестициите, в резултат на което добавената стойност в сектора се запазва на ниски нива и дори продължава да спада в реално изражение. Най-добрият гарант за доходите на земеделските производители би трябвало да бъде ефективното и ефикасно управление на собствените им ресурси, а не толкова директната финансова подкрепа, която ги прави зависими и слабо продуктивни. Обвързване на плащанията в по-голяма степен със специфичните разходи и с добавената стойност, създавана от отделните подотрасли ще бъде по справедливо и ефективно решение.

Негативни тенденции в броя на регистрираните земеделци, обработваемата земя, създаване на предпоставки за неравнопоставеност на фермерите, които са изключени от тяхното получаване (напр. животновъдите, които не обработват земя) са факт, но директните плащания имат своя положителен принос върху доходите на земеделските производители. Във връзка с това е необходимо преразглеждане на държавната политика в областта на селското стопанство, така че помощите да стигнат до по-голяма част от фермерите, които имат най-голяма необходимост – малките и средни стопанства. Те имат най-голяма потребност от подпомагане, за да станат конкурентноспособни и особено стопанствата разположени в необлагодетелстваните райони. Ефекта от подпомагането на селските стопани в перспектива може да се търси в посока на промяна на разбирането за директните плащания като единствена гаранция за развитие на отрасъла и свободна конкуренция между фермерите от отделните държави-членки, да се преосмисли обвързаното плащане и най-вече критериите за субсидиране. Подпомагането да се фокусира в т.нар. II стълб (Програма за развитие на

селските райони), чрез който да се финансират инвестиции и иновации във всички подотрасли на агросектора без значение от размера на стопанствата.

Библиография

[1] БАНСИК, (2019). *Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2019 год.*, Агростатистика, № 367 – октомври 2019, МЗХ, С., 15-18.

[2] Вълканов, Н., (2013). *Анализ на ефектите от прилагането на директните плащания на площ в България*, ИПИ, С., 9-16.

[3] Димитрова, П. (2020). *Адекватность нефинансовой информации в корпоративных годовых отчетах*. //Управленческий учет и финансы. №2, Москва, с. 134-140.

[4] Димитрова, П. (2015). *Прозрачност на годишните финансови отчети на публичните дружества*, Онгъл, Варна.

[5] Иванов, И. (2010). *Икономиката на България*, УИ „Стопанство”, С., 55-57.

[6] Николов, В., Николова, Д., *Многогодишна финансова рамка на ЕС за периода 2014-2020 г.*, ИАИ, С.

[7] Николов, Д., П. Йовчевска и др., (2014). *Анализ на секторите с обвързано с производството подпомагане*, ИАИ, С., 40-51.

[8] <https://www.europarl.europa.eu/>

[9] <https://www.mzh.government.bg/>